

Қазақстан алдында тұрған жаһандық мақсатқа қол жеткізу үшін – 2050 жылға қарай әлемнің дамыған 30 елінің қатарына кіру үшін Үкімет елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету бойынша 21 жобаны анықтады, оның бірі – Министрліктің «Салықтардың жиналымын арттыру» жобасы. Осы Жобаны іске асыру шеңберінде Министрліктің алдына салықтардың жиналымын 2018 жылғы 15,2% – дан 2025 жылы 25% - ға дейін ұлғайту міндеті қойылды. Жоғары салық мөлшерлемелері, жеңілдіктер есебінен салық базасының аз жуылуы және неғұрлым технологиялық салықтық әкімшілік ету екендігін көрсетеді [1].

Қазіргі уақытта Мемлекет Басшысының 2018 жылғы 10 қаңтардағы "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайында дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық іс – шаралар жоспарының 25-тармағын орындау үшін Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік кірістер комитеті қосылған құн салығын әкімшілендіруде Blockchain технологиясын қолдануды талдамалық зерттеулер бойынша жұмыс жүргізуде. Сондай – ақ ҚҚС әкімшілік ету бойынша ақпараттық жүйеге қойылатын техникалық талаптарды әзірлей отырып, көрсетілген жобаны іске асыру "АТП"АКҚ-мен шарт бойынша мемлекеттік тапсырма нысанында жүзеге асырылуда [2].

Осы іс-шараны іске асыру салық төлеушілердің қаржылық транзакцияларының тізбегін лезде қадағалауға және оларға ҚҚС кепілді қайтаруды жүргізуге мүмкіндік беретін орталықсыздандырылған деректер базасын қалыптастыруға бағытталған [4].

Блокчейнді қолдану:

- сұр схемаларды қолданудың мүмкін болмауына;
- жанама салықтарды әкімшілендірудің қарапайымдылығына;
- салық төлеушілер үшін есепке алу мен есептіліктің қарапайымдылығына мүмкіндік береді.

ҚҚС бақылау шотын енгізу шеңберінде екінші деңгейдегі банктермен Блокчейн технологиясын пайдалануға уағдаластыққа қол жеткізілді, сондай-ақ ҚҚС бақылау шотын енгізу бойынша бизнес-процестер әзірленді. ҚҚС БШ қолдану бойынша нормалар 2019 жылдың 1 қаңтарынан бастап қолданысқа енгізілді.

1) «Салықтық әкімшілендіру мақсаттары үшін үшінші тұлғалардың дерекқорларын құру» бастамасы

2) «Жалпыға бірдей декларациялауды енгізу» бастамасы

2019 жылы жаңа АДҚ ақпараттық жүйесі шеңберінде жеке тұлғаның активтері туралы мәліметтері бар мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен online-интеграция көзделген.

Аталған жаңалықтарды іске асыру көлеңкелі айналымды төмендетуге қосымша серпін береді, атап айтқанда, салықтық және кедендік ақпараттық жүйелерді интеграциялау салықтық және кедендік әкімшілендірудің ашықтығына, кедендік операциялар бойынша бірыңғай терезені енгізе отырып, әкімшілік кедергілерді төмендетуге алып келеді.

Әдебиеттер:

1 ҚР Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Егемен Қазақстан, 2013

2 «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы., 2018ж

3 ҚР Экономика және бюджетті жоспарлау министрлігі <http://www.minplan.kz>

4 ҚР қаржы министрлігі <http://www.minfin.kz>

Абдирахманов Б.М., 1 курс (КарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель – к.э.н., ассоциированный профессор Акбаев Е.Т.

ФИСКАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА: ВОЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

Распад Советского Союза ознаменовал новую страницу истории. На карте мира появилось пятнадцать новых независимых стран, Казахстан - одна из них. Его экономика выросла более чем на 6% благодаря высоким ценам на нефть в 2000-х годах. Однако в 2014 году тенденция изменилась. Цена на нефть снизилась с 114 долларов США в 2014 году до 50 долларов США в 2021 году. Впоследствии ВВП Казахстана резко упал. [1] Чтобы справиться с кризисом, требуются различные стратегии и реформы. Как мы знаем из страниц истории макроэкономики, правительство может

регулировать экономику двумя способами: денежно-кредитная и фискальная политика. В этом документе обсуждается фискальная политика и ее влияние на экономический рост.

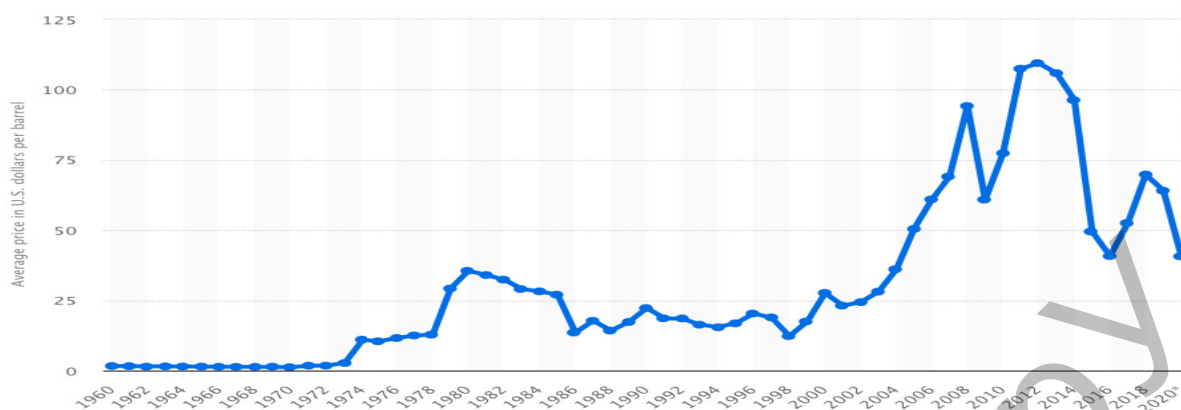

Рисунок 1. Цена на нефть с 1960 по 2020 гг.

Великая депрессия 1930-х годов породила новую отрасль экономики. Ученые, сторонники и экономисты пришли к выводу, что свободный рынок не может решить все проблемы. Государственное вмешательство необходимо в исключительных случаях. Рузвельт пришел к власти в 1933 году, когда нация потребовала немедленных действий. Он предложил программу «Новый курс». Приняли ряд стимулирующих законов как, Закон о регулировании сельского хозяйства, Закон о национальном восстановлении промышленности и Закон о национальном восстановлении. Новый курс действительно помог стране выйти из кризиса. Однако именно Вторая мировая война помогла США положить конец депрессии. Правительство увеличило расходы на закуп военных материалов. Таким образом, предприятия предлагали необходимую продукцию. В 1944 году США произвели больше продукции, чем враги вместе взятые. Государственная программа «Нурлыжол» похожа на программу Рузвельта «Новый курс». [2]

В 2015 году правительство Казахстана приняло государственную программу «Нурлыжол». До 2025 года будет построено 112 инфраструктурных объектов. На эти цели из государственного бюджета выделено 12,9 млрд долларов США. Это тот же метод, который использовало правительство США для борьбы с Великой депрессией в 1930-х годах. В результате «Нурлыжол» стала локомотивом национальной экономики. К концу программы улучшилось качество 88% государственных и 71% региональных дорог. Новые дороги позволили создать новые рабочие места, значительно улучшилась социальная инфраструктура. [2]

По сравнению с денежно-кредитной политикой эффект от налогово-бюджетной политики быстр и заметен сразу. Совершенно новая социальная инфраструктура, трансферы - хорошие иллюстрации. Увеличение государственных расходов стимулирует совокупный спрос не только на товары и услуги, но и на рабочую силу. Можно сделать вывод, что налогово-бюджетная политика имеет мультипликативный эффект. «Маховик» экономики начинает вращаться.

Фискальная политика характеризуется постоянством уровнем цен, высокой занятостью. Огромный инфраструктурный проект требует дополнительных рук. Уровень безработицы в Казахстане составляет около 5%, и это хорошо. Следует отметить и низкую инфляцию. [3]

Фискальную политику можно определить как прямую и конкретную. Правительство может выделять ресурсы на конкретные проекты, которые могут способствовать экономическому росту, такие как строительство новых автомагистралей, морских портов, школ и больниц.

С другой стороны, у фискальной политики есть недостатки. Давайте рассмотрим эффект вытеснения. Когда правительство решает увеличить расходы, оно занимает деньги на финансовом рынке. Таким образом, спрос на деньги резко возрастает. Высокий спрос на деньги приводит к увеличению процентной ставки. Государственным и коммерческим предприятиям становится дороже занимать деньги на финансовом рынке. Инвестиционная активность падает при высоких процентных ставках. [4]

Во-вторых, распределение государственных расходов может быть политическим. Должностные лица могли тратить ресурсы на получение политических очков, жертвуя проектами, которые могли принести больше пользы. Например, тратить слишком много на трансферы, чем на строительство аэропортов, шоссе, школ и т.д.

Эра высоких цен на нефть подошла к концу. Казахстан больше не может полагаться на экспорт нефти для роста своей экономики. Для решения вопроса необходима соответствующая фискальная политика. Как и у любой другой политики, у нее есть достоинства и недостатки. Увеличение государственных расходов может изменить совокупный спрос, тем самым способствуя экономическому росту. С другой стороны, государство не может постоянно увеличивать свои расходы. Как и у любого другого экономического агента, его ресурсы ограничены. Следует отметить недостатки эффекта вытеснения. При правильном применении налогово-бюджетная политика может способствовать экономическому росту.

Литература

1. Соничен Н. Среднегодовая цена на сырую нефть ОПЕК с 1960 по 2020 гг. 2021. statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/

2. Официальный информационный ресурс Премьер-министра Республики Казахстан. 2020. <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/itogi-programmy-nurly-zhol-za-pyat-let-poyavlenie-platnyh-dorog-novye-rabochie-mesta-rost-gruzoperevozok-2133112#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BC%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B9.%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BC%D1%83%205%2C5%20%D1%82%D1%80%D0%BB%D0%BD%20%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B5.>

3. Хайес. А. Фискальная и монетарная политика. Преимущества и недостатки. 2020. <https://www.investopedia.com/articles/investing/050615/fiscal-vs-monetary-policy-pros-cons.asp>

4. Петингер Т. Фискальная и монетарная политика. 2020 <https://www.economicshelp.org/blog/2253/economics/monetary-policy-vs-fiscal-policy/#:~:text=The%20advantage%20of%20using%20fiscal,time%2C%20improve%20the%20budget%20deficit.>

Әбілғазы Ә.Қ., 2 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші - э.ғ.м., аға оқытушы Тиштыкбаева А.Ж

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БАНК ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚЫЗМЕТІ

Банк- өзінің жарғысы бар, толық шаруашылық есеп және өзін-өзі қаржыландыру негізінде қызмет жасайтын ұйым . Ол ақша қаражатын тарту, орналастыру және басқа банктік операциялар жүргізетін мекеме болып табылады [1].

Елімізде қабылданған банктік заңдылықтарға сәйкес ҚР-дағы банк жүйесі екі деңгейден тұрады. ҚР Ұлттық банкі- мемлекеттік орталық банк ретінде бірінші деңгейді білдіреді. Өзге банктердің барлығы - екінші деңгейді сипаттайды, сондықтан да оларды іс-жүзінде екінші деңгейдегі банктер деп атайды. Екінші деңгейлі банктердің әрекеттерінің заңдық негізі болып- 1995 жылдың 31 тамызындағы №2443 «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк әрекеттері туралы» Заңы табылады.

Осы заңға сәйкес, Қазақстандағы екінші деңгейлік банк жеке меншіктен тәуелсіз коммерциялық әрекетті жүзеге асырушы заңды тұлға болып табылады, оның қызмет етуінің негізгі мақсаты- пайда табу болмақ. Екінші деңгейлік банктер Қазақстанның аумағында, сол сияқты оның шекарасынан тыс жерлерде өздерінің еншілес банктерін, филиалдары мен өкілдерін ашуға құқылы [2] .

ҚР банк жүйесі және оның қызметі бойынша статистикалық мәліметтерге сүйенсек, кейінгі үш жылда елеулі оқиғалар, соның ішінде банк жүйесіне қатысты маңызды шешімдер көп болды. Екінші деңгейлі банктердің саны 4-ке азайып, олардың үшеуі мәжбүрлі түрде жабылса, ең ірі екі банк бірікті. Осы оқиғаларға қарамастан, ЕДБ-нің абсолютты шамадағы жалпы табысы, 2018 жылы 2017 жылмен салыстырғанда, 657 миллиард теңгеге артты. 2018 жыл банк жүйесінде Qazaq Bankі, Астана Банкі және Эксимбанк сынды банктер кетіп, Қазком мен Халық банкінің бірігуі аяқталды. Банктердің өткен жылғы жиынтық актив көлемі 25,24 трлн теңгені құрады, бұл 2017 жылғы көрсеткіштен 4,2% артық.

Жекелеген банктер туралы айтар болсақ, актив көлемі ең үлкені – Халық банк. 2019 жылдың 1 қаңтарындағы жағдай бойынша, «жаңарған» Халық банкінің активі 8,67 трлн теңгені құраған, ол